

Acta Beregsasiensis

2010/2

Acta Beregsasiensis

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve

Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ

A Scholarly Annual
of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute

2010
IX. évfolyam, 2. kötet
Том ІХ, № 2
Volume IX, № 2

УДК 001(477.87)
ББК 72.4(4УКР-43АК)
А-19

Az Acta Beregsasiensis a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tudományos kiadványa. Jelen kötet a 2010-es év első felének magyar, ukrán, angol és német nyelvű tanulmányait foglalja magába. Az intézmény tanárai, hallgatói, valamint külföldi tudósok munkáit publikáló kötet a nyelv- és irodalomtudomány, a történelem, pedagógia, biológia, gazdaság és más tudományágak különböző területeit öleli fel.

www.kmf.uz.ua/hun114/index.php/kiadvanyaink/110-a-ii-rakocz-ferenc-karpataljai-magyar-fiskola-tudomanyos-evkoenye

SZERKESZTÉS: *Kohut Attila, Penckófer János*

KORREKTÚRA: *G. Varcaba Ildikó*

TÖRDELÉS: *Garanyi Béla*

BORÍTÓ: *K&P*

A KIADÁSÉRT FELEL: *dr. Orosz Ildikó, dr. Soós Kálmán*

A KÖTET TANULMÁNYAIBAN ELŐFORDULÓ ÁLLÍTÁSOKÉRT MINDEN ESETBEN A SZERZŐ FELEL.

A kiadvány megjelenését a

támogatta

ISBN: 978-966-2595-01-7

© A szerzők, 2010

Készült: PoliPrint Kft., Ungvár, Turgenyev u. 2. Felelős vezető: Kovács Dezső

Tartalom

Történelem- és társadalomtudomány

BOCSKOR ANDREA: A Rzeczpospolita és korának képe az ukrainai történelemtankönyvekben	9
KOSZTYÓ GYULA: Kárpátaljai régészeti kutatások 1945–1991 között a kárpátaljai magyar sajtóban	29
VÁRADI NATÁLIA: 1956-os deportálások a Szovjetunióba (a KGB dokumentumai alapján)	39
BARÁTH JULIANNA: Thököly-iratok a Kárpátaljai Állami Levéltárban	57
BRAUN LÁSZLÓ: Kálvin János társadalmi és politikai nézetei	63
MAROSI ISTVÁN: Firczák Gyula (1836–1912) munkácsi püspök élete és munkásságának súlypontjai	75

Nyelv- és irodalomtudomány

GAZDAG VILMOS: A magyar nyelvjárásokra gyakorolt szláv hatások vizsgálata (Tudománytörténeti vázlat)	91
MIZSER LAJOS: Kis- és Nagybégány családnevei	99
SEBESTYÉN ZSOLT: Elpusztult falvak névmagyarázatai a történelmi Bereg megyéből ...	107
VÍGHNÉ SZABÓ MELINDA: Lexikalisch-semantische Untersuchung des Baltendeutschen mit dem Standarddeutschen	115
BRENZOVICS MARIANNA: Az erő tárgya és alkalmazója. Heidegger Antigoné-értelmezése	129

Oktatás, képzés, iskola

BOROS LÁSZLÓ: Állami és magángyűjtemények Kárpátalja területén 1877 és 1918 között	133
SZAMBOROVSKYKNÉ NAGY IBOLYA: Az iskolairányítás szakmai átalakítására tett próbálkozás a Szovjetunióban (1982–91)	139
ILONA HUSZTI–MÁRTA FÁBIÁN–ERZSÉBET BÁRÁNY: Fifth graders' receptive skills in English and Ukrainian	153

LECHNER ILONA: Spielerische Arbeitsformen im Fremdsprachunterricht Schlussfolgerungen einer empirischen Untersuchung	163
---	-----

Gazdaság, biológia

ТОВТ ЙОЖЕФ: Регіоналізм, як філософія входження в Європейський Союз через розбудову місцевого господарства та території.	175
DR. SZPÁSSZKY GÁBOR: A beruházások fejlődése Kárpátalja népgazdaságában	181
HADNAGY ISTVÁN: A megújuló energiaforrások felhasználásának lehetőségei és jelenlegi helyzetük Kárpátalján	187
MELYNCSOK ADRIENN: A vállalatok társadalmi felelősségvállalásának (Corporate social responsibility) bemutatása és helye a mai gazdasági életben	195
PINTÉR ÁKOS: Az európai poszt szocialista országok légi személyközlekedésének jellemzői, közelmúltbeli változásai	205
GÉCSE MÁTYÁS: Alanyhasználat Ugocsa és Bereg megyék kajszi természetében	223
GORONDI TAMÁS–ILLÁR LÉNÁRD: A Borsa-folyó puhatestű faunájának vizsgálata a benei szakaszon	229

Könyvekről

SÉRA MAGDOLNA: Tannyelvválasztás a kisebbségi régiókban. Tájékoztató füzet szülőknek és pedagógusoknak	239
MOLNÁR ANITA: Az Üveghegyen innen. Anyanyelvváltozatok, identitás és magyar anyanyelvi nevelés	241

<i>Eseménynaptár</i>	244
-----------------------------------	-----

Tannyelv-választás a kisebbségi régiókban. Tájékoztató füzet szülőknek és pedagógusoknak

A 20. és 21. század folyamán a magyar nemzeti közösségeknek a történelemben végbement folyamatok és változások miatt új kihívásokkal kellett szembenézniük. A megváltozott történelmi és politikai helyzetből fakadóan az elszakított részek többségi helyzetükből kisebbségi létformába kerültek, melyben helyzetüket és létüket erősen meghatározta a „kiszolgáltatottság”, az, hogy más nyelvi, kulturális és politikai helyzetbe kerültek.

A magyar nemzeti kisebbségek a rendszerváltástól, majd pedig az Európai Uniótól remélhették a változásokat (Görömbei 2008). Azonban sem a rendszerváltás, sem pedig az Európai Unió létrejötte nem oldotta meg a Kárpát-medencei magyarság problémáit, ehelyett új kihívásokat és elvárásokat támasztott feléjük. Hiszen a rendszerváltozást követően olyan nemzetállamok jöttek létre, amelyek nyelvi és kulturális egységre való törekvésekkel akarják megeremteni országuk egységét (l. Ukrajna, Szlovákia), az Európai Unióhoz való csatlakozás pedig nem érintette egységesen a nyolc országban szétszórta Kárpát-medencei magyarságot.

Számos kutatási eredmény bizonyította már, hogy a határon túli kisebbségben élő közösség jövője, megmaradása szempontjából lényeges és megkerülhetetlen kérdés az anyanyelvű iskolahálózat létének kérdése, hisz az kisebbségi körülmények között az anyanyelvi kultúra és a nemzeti identitás őrzője és formálója, ezért megőrzése a határon túli magyar közösség megmaradásának egyik záloga (Cserniczkó szerk. 2003).

A nyelv megőrzése az őshonos kisebbségek esetében gyakorlatilag egyet jelent a közösség megmaradásával, az asszimiláció elkerülésével. A nyelv az, ami szerencsés körülmények között nemcsak a kommunikáció eszköze és a nemzeti identitás, a közösségi összetartozás szimbóluma, hanem olyan erőforrás is egyben, amely könnyen konvertálható materiális javakra, hozzájárulva ezzel a közösség gazdasági túléléséhez is (Beregszászi –Cserniczkó–Orosz 2001).

Épp ezért minden régióban természetes igény az, hogy anyanyelvünk használata biztosítva legyen (Görömbei 2008). Persze ezen jogok megléte és használta, gyakran kivívása is minden régióban másképp érvényesül vagy épp „nem érvényesül” – sajnos – sok esetben.

Az oktatás, a tannyelv-választás kérdésköre az utóbbi években rendszeresen megjelenik a határon túli és magyar nyelvészeti szakirodalomban is, mivel az alkalmazott nyelvészet, s ezen belül a nyelvpedagógia, a társasnyelvészeti kutatások eredményeit felhasználva, a nyelv társadalmi beágyazottságából és annak következményeiből kiindulva, foglalkozik a kisebbségi anyanyelvű oktatással és annak helyzetével, nyelvi, nyelvhasználati következményeivel.

Az anyanyelvű oktatással, a tannyelv-választással és annak társadalmi következményeivel kapcsolatban a Magyar Tudományos Akadémia Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottságának felkérésével és támogatásával 2009-ben egy tájékoztató füzetet jelentetett meg négy határon túli magyar kisebbségi régióban (Kárpátalja, Drávaszög, Muravidék, Burgenland). A tájékoztató füzet egy útmutató, melynek célja volt, hogy a kisebbségi magyar közösségnek – kitérve részletesen az adott régió társadalmi, politikai és nyelvi sajátosságaira is – ismeretterjesztő módon magyarázza a tannyelv-választás nyelvi és társadalmi következményeit.

* II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, ötödéves hallgató.

A kárpátaljai közönség számára készült tájékoztató szerzői Csernicskó István nyelvész és Göncz Lajos pszichológus. A tájékoztató füzetben szó van a kétnyelvűség típusairól, az anyanyelven folyó oktatásról, az anyanyelvmegőrző programról és még számos olyan fontos kérdéstről, amelyek segíthetik a kárpátaljai magyar szülőket tannyelv-választási döntéseikben.

Az iskolai tannyelv megválasztása elsősorban identitásformáló hatása miatt is fontos. Hiszen a választott iskola, annak tannyelve és az ott elsajátított információ a tanulók identitásformálásának meghatározó tényezői is (Göncz 1995).

A kárpátaljai magyar szülők számos megválaszolatlan kérdéssel találhatják szembe magukat, mielőtt tannyelvet választanak gyerekeik számára. Sok a megválaszolatlan kérdés a szülő fejében, hiszen minden szülő a legjobbat szeretné a gyermekének, s épp ezért ebben a helyzetben választás elé érkezik. Milyen módon tudok a legjobbat adni a gyerekemnek? Hogyan fog tudni érvényesülni az életben? Mivel segíthetem gyerekem boldogulását a jövőben?

A tannyelv-választásnak számos következménye lehet a gyerek későbbi társadalmi mobilitására, melyeket ismerniük kell a szülőknek, mielőtt meghozzák döntésüket.

A kárpátaljai magyar nyelvészek, politikusok, oktatók, társadalmi szervezetek, hiteles emberek felelőssége abban áll, hogy kutatási eredményeiket és társadalmi céljaikat bemutatva és megfogalmazva megismertessék a szülőket döntéseik társadalmi és nyelvi következményeivel. A megjelent tájékoztató füzet is épp ezt a célt szolgálja, melynek a Kárpátalján működő magyar nyelvű oktatási intézményekhez való eljuttatása már megtörtént.

IRODALOM

- Beregszászi Anikó–Csernicskó István–Orosz Ildikó (2001). *Nyelv, oktatás, politika*. Ungvár: PoliPrint.
- Csernicskó István szerk. (2003). *A mi szavunk járása— Bevezetés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatba*. Ungvár: PoliPrint.
- Csernicskó István–Göncz Lajos (2009). *Tannyelv-választás a kisebbségi régiókban: útmutató kárpátaljai magyar szülőknek és pedagógusoknak*. Magyar Köztársaság Miniszterelnöki Hivatala Budapest, 2009
- Göncz Lajos (1995). *A tannyelv hatása a tanulók személyiségfejlődésére többnyelvű környezetben*. In: Kassai Ilona szerk., *Kétnyelvűség és magyar nyelvhasználat*, MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest, 65-81
- Görömbei András (2008). *A nemzeti önismeret értékei*. In: Fedinec Csilla szerk., *Értékek, dimenziók a magyarságkutatásban*, MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság, Budapest.
- Kelemen László–Sztók Szilvia–Göncz Lajos (2009). *Tannyelv-választás a kisebbségi régiókban: Tájékoztató füzet burgenlandi magyar szülőknek és pedagógusoknak*. Magyar Köztársaság Miniszterelnöki Hivatala Budapest.
- Kolláth Anna–Varga István–Stefán–Göncz Lajos (2009). *Magyar 1 vagy magyar 2? Tannyelv-választás a Muravidéken: Útmutató magyar szülőknek és pedagógusoknak*. Magyar Köztársaság Miniszterelnöki Hivatala Budapest.
- Máté Anikó–Kosic Julianna–Göncz Lajos (2009). *Horvátországi magyarok tannyelv-választása: Útmutató a szülőknek és a pedagógusoknak*. Magyar Köztársaság Miniszterelnöki Hivatala, Budapest.

A-19 Acta Beregsiensis. Науковий вісник Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ. – Ужгород: ПоліПрінт, 2010 – 248 с.
ISBN 978-966-2595-01-7

«Acta Beregsiensis» є науковим виданням Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці ІІ. Даний том вміщує дослідження угорською, українською, англійською та німецькою мовами за перше півріччя 2010 року. До випуску ввійшли публікації викладачів та студентів інституту, а також закордонних науковців у сфері мовознавства, літератури, історії, педагогіки, біології, економіки та інших наук.

УДК 001(477.87)

ББК 72.4(4УКР-43АК)

Наукове видання

Acta Beregsiensis

Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ

2010/2

Том ІХ, № 2

РЕДАКЦІЯ: *Козут А., Пенцкофер І.*

КОРЕКТУРА: *Г. Варцаба І.*

ВЕРСТКА: *Гороній А.*

ОБКЛАДИНКА: *К&Р*

ВІДПОВІДАЛЬНІ ЗА ВИПУСК: *Орос І., Шовш К.*

Здано до складання 14.04.2010. Підписано до друку 17.05.2010.

Папір офсетний. Формат 70x100/16.

Умовн. друк. арк. 19,9. Тираж 250. Зам. 428.

СП "ПоліПрінт", м. Ужгород, вул. Тургенева, 2.